

## Kilder

### Kildeintroduktion:

Statsminister Anders Fogh Rasmussen (V) holdt i forbindelse med fejringen af 60-året for ophøret af samarbejdspolitikken (29. august 1943) en tale på Søværnets Officersskole den 29. august 2003. Talen vakte stor opmærksomhed, idet han kritiserede samarbejdspolitikken under besættelsen. I talen beskyldte han bl.a. de danske politikere for at svigte moralsk, og han brugte dette argument til at forsvare Danmarks deltagelse i Irak-krigen, der var indledt 20. marts 2003.

Mine damer og herrer,

Den 29. august 1943 er en dato, vi bør huske - og være stolte af. Den dag blev Danmarks ære reddet. Den danske regering stoppede langt om længe samarbejdet med den tyske besættelsesmagt og gik af. Efter godt tre års samarbejde med tyskerne blev der endelig rene linier. Det var heller ikke en dag for tidligt.

Datoen den 29. august 1943 er også en stolt mærkedag i Søværnets historie. Den dag angreb tyske enheder alle danske militære installationer.

Kl. 04.00 om morgenen ankom de tyske enheder her til Holmen. De danske søofficerer vidste, at der var risiko for at tyskerne ville forsøge at tage kontrollen med flåden. De havde forinden besluttet, at de i så fald skulle søge neutralt svensk territorium eller, hvis dette var umuligt, sænke skibene, så de ikke faldt i tyske hænder. Det lykkedes at få sænket langt hovedparten af den danske flåde, og nogle af de enheder, der befandt sig til søs, nåede til Sverige.

Begivenhederne i Danmark blev bemærket hos de allierede. Der er ingen tvivl om, at sænkningen af flåden bidrog til at forbedre Danmarks omdømme hos dem.

Det var ikke regeringens, Folketingets og det etablerede Danmarks fortjeneste, at samarbejdet med tyskerne ophørte. Tværtimod havde det officielle Danmark fra starten af Danmarks besættelse den 9. april 1940 lydigt rettet sig efter tyskerne, samarbejdet på alle niveauer, og opfordret befolkningen til at gøre det samme.

Ved sin tiltrædelse som udenrigsminister i 1940 erklærede Erik Scavenius at "de store tyske sejre" havde slået verden med forbavselse og beundring". Han fandt, at Danmark nu skulle finde sin plads i et nødvendigt og gensidigt aktivt samarbejde med tyskerne.

Ikke nok med at Danmarks politiske ledelse besluttede at følge en passiv tilpasningspolitik i forhold til tyskerne. Den daværende regering valgte bevidst og åbenlyst en aktiv politik overfor besættelsesmagten i det håb, at noget af suveræniteten ville blive respekteret.

Ny historisk forskning afslører, at der tilmed var tale om en meget aktiv tilpasningspolitik. Mange var overbevist om tysk sejr. Både politikere, embedsmænd og organisationer begyndte at forberede Danmarks plads i det ny, nazistisk-dominerede Europa. Centralt placerede embedsmænd syslede med planer om at omdanne dansk økonomi efter nazistisk planøkonomisk mønster.

Hovedargumentet for samarbejdspolitikken var, at al dansk modstand mod den tyske overmagt var nytteløs. Ved at samarbejde med besættelsesmagten blev Danmark og den danske befolkning skånet for de fleste af krigens rædsler. Og det lykkedes. Danskerne slap for de værste ødelæggelser. Landbrug og industri tjente på krigen. Så ud fra et sådant gustent overlæg vil nogle måske kalde samarbejdspolitikken nødvendig, klog og hensigtsmæssig.

Men det er en meget farlig tankegang. Hvis alle havde tænkt som de danske samarbejdspolitikere, ville Hitler med stor sandsynlighed have vundet krigen, og Europa var blevet nazistisk. Men briterne og senere amerikanerne og russerne tænkte heldigvis ikke som den danske elite. De kæmpede en kamp på liv og død mod nazisterne og sikrede derved vor frihed.

I sidste ende var det befolkningens voksende utilfredshed med samarbejdspolitikken og modige modstandsfolks indsats, som tvang regeringen til at opgive samarbejdet med tyskerne. Det skal vi være glade for og stolte af. Vi skylder en stor tak til de modstandsfolk, som gennem sabotage mod tyskerne og samarbejde med de allierede trodsede samarbejdspolitikere og sikrede i sidste ende Danmark en plads på den rigtige side i kampen mod nazisterne.

Nu skal man naturligvis være forsigtig med at fælde domme over fortiden på nutidens præmisser. I dag ved vi, at nazisterne tabte krigen efter at USA og Sovjetunionen blev inddraget i 1941 – og derfor fremstår den aktive danske tilpasningspolitik som fejlagtig og forkastelig. Hvis den var blevet fortsat til krigens ende, ville Danmark have fremstået som tysk lydstat og partner. I historiens lys ville det have været en katastrofe.

Men tog det sig anderledes ud ved krigens start? Hvis nu tyskerne havde sejret, ville Danmark så ikke have profiteret af at tilpasse sig den tyske dominans i tide?

Sådan tænkte mange. Det forekommer dog naivt at tro, at Hitler ville have taget særlige hensyn til Danmark i tilfælde af en tysk sejr. Der var da også højt placerede embedsmænd, som allerede fra krigens start tog afstand fra disse naive forestillinger.

Danmarks uafhængige gesandt i Washington, Henrik Kaufmann, og legationsråd Vincens Steensen-Leth ved det danske gesandtskab i Berlin anså fra starten tilpasningspolitikken for at være naiv og fejlagtig. De advarede om, at Danmark aldrig ville få indrømmelser af nazisterne, hverken på det ene eller andet punkt, fordi det var selve den demokratiske retsstat, nazisterne ville til livs. Nazisterne accepterede kun én form for system – det nationalsocialistiske. Der var ikke plads til særbehandling i hvad Hitler kaldte "småstatsskramlet".

Selv bedømt på datidens præmisser forekommer den danske politik naiv, og det er stærkt forkasteligt, at den politiske elite i Danmark i den grad førte ikke blot neutralitets- men aktiv tilpasningspolitik.

I kampen mellem demokrati og diktatur kan man ikke stå neutralt. Man må tage stilling for demokratiet og mod diktaturet. Det er på dette punkt, at den aktive tilpasningspolitik udgjorde et politisk og moralsk svigt.

Alt for ofte i historiens løb har vi danskere blot sejlet under bekvemmelighedsflag og ladet andre slå for vor frihed og fred.

Læresætningen fra 29. august 1943 er, at hvis man mener noget alvorligt med vore værdier, med frihed, demokrati og menneskerettigheder, så må vi også selv yde et aktivt bidrag til at forsvare dem. Også imod svære odds. Selv når der skal træffes upopulære og farlige beslutninger.

Lad os ære vore landsmænds indsats i modstandsbevægelsen og forsvaret for frihed og demokrati.

Tak.



Anders Fogh Rasmussen.